

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

prosinec 2025

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně

Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

jsme rádi, že jste si našli čas na nové informace z environmentální a regionální oblasti. Pokud nás sledujete pravidelně, určitě jste si všimli, že se velmi často rozcházíme s převažujícím světonázorem. A teď vůbec nemám na mysli základní morální imperativy, ale spíš tak nějak podprahové vnímání věcí a skutečností, na kterých jsme se jako společnost shodli, že jsou všeobecně prospěšné. Ale když se nad nimi zamyslíme hlouběji, dojde nám, že jsou vlastně prospěšné pouze našemu ekonomickému, přesněji řečeno prorůstovému vnímání reality. Naše přesvědčení o pozitivním dopadu hospodářského růstu natolik prosáklo do všech aspektů našich životů, až se stalo synonymem pro kvalitu žití jako takového.

Z obsahu tohoto čísla:

Tři soboty pro přírodu.....	2
Exkurze na třídící linku, sběrný dvůr a...	3
Přehradý na suchu - co na to škeble?....	4
Jmelí bílé - stromový parazit.....	5
Ekošpeky - 27. Sběrka potravin.....	7
Objevy detektiva Ledňáčka.....	8
Olše srdčitá.....	9
Jak dál při sčítání kání?.....	10
Večer s dokumentem - 142. díl.....	11
Proč se zajímat o klimatický rozvrat.....	13
Kakuška.....	14
Ovoce z naší zahrádky.....	15
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	15
Exkurze za vodou.....	16
Seitan - pšeničná alternativa masa.....	16

vého. Jedním z typických projevů je podoba nejrůznějších mediálních sdělení, které jako by byly vystřiženy z učebnic ekonomie. Zastavil se růst HDP? Připravte se na ty nejhorší časy od dob středověkých morových ran. Rodí se méně děti? Zásobte se trvanlivými potravinami a vyčkejte v bezpečí svého sklepa na zhroucení důchodového systému a sociální bouře. Nebo jeden příklad z nedávné doby. Letos bylo vydáno méně stavebních povolení než loni (viz

Foto Eva Hadová

[zde](#)). Zatímco prezident Svazu podnikatelů ve stavebnictví situaci hodnotí jako zataženou ruční brzdu, já osobně třeba vnímám určitou naději, že se zpomaluje tempo nehorázného porcování volné krajiny, zatímco města a obce trpí vylidňujícími se centry a množstvím objektů k rekonstrukci. Chápu, že každá doba si vymýšlí svá vlastní měřítka úspěchu lidského snažení - za socialismu třeba objemem zkonsumovaného kravského mléka nebo v západních zemích množstvím spotřebovaného papíru. Zajímalo by mě, kdy bude konečně počínání lidské civilizace hodnoceno nějakými nespotebními měřítky. Obávám se však, že zvláště kolem Vánoc na takového úvahy nezbude místo.

Přejeme příjemný závěr roku, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Tři soboty pro přírodu

Podzim bývá pro naši strakonickou organizaci Českého svazu ochránců přírody ve znamení terénních akcí. Nejinak tomu bylo i letos. Avšak přece to bylo v něčem zvláštní. Víc než kdy jindy jsme potřebovali utéct do krajiny od všeobírajícího politického marastu a nepříznivých zpráv. Terénní akce mají totiž tu kouzelnou moc, že kromě konkrétní pomoci přírodě poskytují i určitý léčebný potenciál pro všechny, kteří si myslí, že měnit něco na vyšší, systémové úrovni, je nad jejich síly. Konkrétní viditelný a v mnohém i měřitelný dopad zásahů v terénu nám vrací energii, umožňuje nám setkávat se s podobně naladěnými lidmi a být zase ve spojení s tím, co je nám přirozené.

Foto Eva Hadová

Jelikož se tři naplánované podzimní akce svými termíny poskládaly do tří po sobě jdoucích sobot, propagovali jsme je v jednom „tematickém balíku“. Ve všech případech nám hrálo do karet počasí a všechny tři zásahy byly realizovány v předpokládaném rozsahu. Snad jedinou vadou na kráse byla nižší účast zájemců, kdy v průměru dorazilo na každou z akcí 8-10 lidí včetně organizátorů. V takovém komornějším počtu je sice zásah proveditelný, ale přece jenom by byl při větším množství rukou v mnohém komfortnější. Bohužel trend přesunu veškerého dění do virtuálního a digitálního světa je neúprosný. Ale o to skutečnější zážitky čekají na všechny, kdo dorazí.

18. 10. - Výřez náletů a výroba biouhlu na Řandě

První sobotou bylo úchvatné podzimní odpoledne na zalesněném návrší „Krasavice“ poblíž vrchu Řanda u Radkovic. Akce volně navazovala na dobrovolnický Týden pro krajinu, který se konal v létě v Doubravici u Volyně a pomáhal při obhospodařování několika lesních pozemků přírodě blízkým způsobem. Navzdory zvyklostem se nejednalo o obligátní výsadbu sazenic listnáčů nebo prosté vyžínání mezi stromky. Jmenované návrší je porostem, který byl do soukromého užívání převzat po kůrovcové těžbě. Alternativní přístup zde směřuje k tvorbě světlého lesa se zaměřením na posílení biodiverzity - zejména směrem k podpoře vzácnějších druhů bezobratlých. Předběžné biologické hodnocení zde již zaznamenalo některé červenoseznamové druhy hmyzu.

Náš zásah na lokalitě se soustředil na úzký, přechodový pás porostu mezi lesním pozemkem a okolní loukou. Jde o jižně exponovanou mez, která má největší potenciál z hlediska rozvoje zajímavých a méně četných druhů fauny a flóry. Co tomu doteď bránilo? Úporný porost trnky, který při běžném mýcení reaguje agresivním obrůstáním. Kromě intenzivní pastvy (která na tomto místě není proveditelná) nebo stržení půdní vrstvy těžkou mechanizací je jednou z cest výřez kombinovaný s bodovou aplikací herbicidu - zátěrem kmínků čerstvě mýceného porostu. I když tedy ochrannářská práce často představuje zakládání nových biotopů nebo ochranu konkrétních porostů před zničením, tentokrát jsme se sešli s lahví tolikrát proklínaného Roundupu, zapalovačem, pákovými nůžkami a motorovou pilou. A ukázali si, jak některé kontroverzní záležitosti využít ve prospěch přírody. Jako bonus byla přivezena pec Kon-Tiki na přípravu biouhlu a na místě jsme demonstrovali jeho výrobu. Část páleného materiálu tedy byla proměněna v tuto cennou surovinu a zároveň posloužila jako hnojivo pod stromky sazené na akci 1. 11. (viz dále). Fotky z akce jsou k dispozici [zde](#).

Foto -jj-

25. 10. - Výsadba jedlého ostrova při nové cyklostezce Volyně - Němětice

Následující sobota byla ve znamení realizace nové výsadby na pozemku při nově vybudované cyklostezce u Volyně v blízkosti chatové osady Valcha. Šlo o kombinovanou výsadbu ovocných stromů původních odrůd a „jedlých“ keřů. Akce byla podpořena finančními prostředky Nadace Via. Navzdory tomu, že se lokalita nachází již v partii šumavského podhůří, je plocha mezi Volyní a

Foto Barbora Adlerová

Němčicemi intenzivně zemědělsky využíváná. Ovocná výsadba na tomto místě má tedy určitě své opodstatnění a významnou roli pro krajinotvorbu. Vzhledem k nižšímu počtu účastníků, horšícímu se počasí a velmi houževnatému terénu jsme ve výsadbě v užším kruhu pokračovali ještě následujícího dne. Celkem bylo do země vsazeno 40 stromů a zhruba tři desítky keřů. Fotky z akce jsou k dispozici [zde](#).

1. 11. Výsadba Krty

Poslední letošní sobota pro přírodu patřila výsadbě ovocnáčů původních odrůd na pozemku nedaleko obce Krty-Hradec. Zde byly jako jakýsi základ rodového sadu vysazeny tři desítky dřevin (jabloní v kombinaci s dalšími ovocnými stromy). Opět jsme se pohybovali v prostoru intenzivně zemědělsky využívaném a samotná budoucí sklizeň plodů tak bude pouze jednou z několika pozitivních funkcí tohoto záměru. Dle majitele pozemku bude výsadba v následujícím roce pokračovat ve zhruba stejném rozsahu. Fotky z akce jsou k dispozici [zde](#).

I když by se mohlo zdát, že výsadbové akce jsou pokaždé stejné, sami jsme se přesvědčili, že tomu tak není. Jiný substrát, nakoupený materiál, příprava a samozřejmě i počasí vytváří z každého takového zásahu zcela specifickou a neopakovatelnou záležitost. A všem je samozřejmě jasné, že výsad-

bou péče o stromky teprve začíná. Prioritou tedy musí být nejen kvalitně provedená práce v den sázení, ale také samozřejmě strategie povýsadbové péče. A to zejména zodpovědná zálivka v závislosti na počasí a ochrana před okusem.

Pokud byste se do výše popsaných a podobných aktivit chtěli zapojovat nebo o nich alespoň vědět, sledujte nás na [facebooku](#) nebo nám poskytněte váš mailový kontakt pro informování o všem podstatném. -ji-

Exkurze na třídící linku, sběrný dvůr a kompostárnu v Písku

Ve středu 22. října 2025 jsme se z Kaplice vydali na exkurzi do Písku, kde jsme navštívili třídící linku, skládku, sběrný dvůr a kompostárnu.

Zvažovali jsme i jiné provozy – v Kaplici, Českých Budějovicích nebo u Týna nad Vltavou – ale pouze v Písku nám umožnili nahlédnout i do samotné třídící linky. Na třídící linku v Růžově u Borovan, která zpracovává tříděné odpady z Kaplice, jsme nemohli pro nesouhlas provozovatele. Za vstřícnost a odborný výklad děkujeme pánům Ing. Jakubu Šimoníkovi a Josefu Cvachovcovi, DIS. z firmy Odpady Písek a Ing. Miloslavu Šatrovi, vedoucímu Odboru životního prostředí Města Písek.

Třídící linka, kterou provozuje firma Odpady Písek, je vlastněná z poloviny městem Písek a z poloviny městem Strakonice. Ručně se zde třídí plasty a papír, přičemž se zpracovává jen to, co lze skutečně dále využít. Materiál, který se recyklovat nedá, tzv. výměť, končí jako palivo v cementárně. K dalšímu využití se daří získat zhruba 50–70 % odpadu.

Například tvrdé plasty putují do společnosti Transform Lázně Bohdaneč, kde z nich vznikají lavičky a další výrobky. Stavební izolace z polystyrenu obsahuje zpomalovače hoření a recyklovat nejde, zatímco běžný polystyren do žlutých kontejnerů patří a využít se dá. Mikrotenové sáčky nelze zpracovat, proto je vhodné jich používat co nejméně nebo opakovaně. Křídový nebo povoskovaný papír se také nedá recyklovat – bylo by dobré jeho používání omezit. Problémem jsou i obaly složené z více druhů materiálů, které rovněž končí ve výmětu.

Foto Ondřej Šanda

Další zastávkou byla kompostárna a sběrný dvůr, které vlastní ze 100 % Město Písek. Místní obyvatelé mají k dispozici 2 500 nádob na bioodpad. Kompost zde prochází několika fázemi zrání a pravidelně se sleduje jeho teplota, která musí dosáhnout alespoň 55 °C – to zaručí zničení semen plevelů. Po uzrání se kompost překátruje a následně dobře prodává. Velkým problémem zůstávají mikrotenové sáčky – lidé je házejí do nádob spolu s bioodpadem, rozdrť se a končí v jinak kvalitním kompostu. Plast se pak dostává dál do půdy, vody i potravinového řetězce.

Součástí kompostárny je i hygienizační jednotka, tam se zpracovává gastroodpad z

jídelen. Písecká jednotka byla v tomto směru první v republice. Zařízení s kapacitou 100 tun ročně funguje pomocí speciálních bakterií, které z odpadu vytvářejí kvalitní hnojivo. Hygienizace zde probíhá 2 hodiny při 70 °C, což zajišťuje bezpečnost výsledného kompostu. Ten se následně míchá s běžnou zemínou, aby nebyl pro rostliny příliš silný.

Kompostárna vznikla s celkovými náklady 60 milionů korun, z toho 93 % pokryly dotační prostředky. Písek tak ukazuje, že moderní nakládání s odpady se dá řešit systémově i úspěšně.

Růžena Šandová, Kaplice, členka Hnutí DUHA České Budějovice

Překopávky

Přehrady na suchu - co na to škeble?

Toto zamyšlení by také mohlo dostat podtitul: „Kdo tím trpí nejvíce, kdo za to může a komu vlastně přehrady prokazují službu?“ Než se však dostaneme k všeobecným souvislostem, rozeberu jednu takovou, která je o poznání méně viditelná. I když médii proběhla také.

Strakonická základní organizace Českého svazu ochránců přírody se v posledních pár letech již po několikáté účastnila záchranných přenosů vodních měkkýšů (škeblí a velevrubů) na nádrži Orlík. Důvodem byl pokles hladiny na přehradě, který způsobuje uvíznutí části živočichů na souši a vyžaduje neodkladný zásah (přemístění zvířat do vody) - více se dočtete v Kompostech [č. 10/2022](#) a [č. 12/2023](#). Zatímco v letech 2022 a 2023 byla manipulace s hladinou na údolní nádrži vyžádána technickými zásahy na přehradě, stav z letošního roku již byl dílem dlouhodobého sucha. Resp. jednalo se o režim, kdy vltavská kaskáda vyžaduje na všech svých prvcích určitý zbytkový průtok (pro zachování života v řece, pro běh vodních elektráren atd.). Při negativní bilanci mezi přítokem do přehrady a odtokem pak nutně dochází k poklesu hladiny v nádrži.

Jelikož jsou české přehrady většinou domovem některých zákonem chráněných živočichů, v tomto případě typicky velevrubů a škeblí, je jasné, že zásahy do vodní hladiny biotopů jejich výskytu se dostávají do kolize se zákonem na ochranu přírody a krajiny. Zodpovědným subjektem je v tomto případě státní podnik Povodí Vltavy, který musí zajistit (resp. měl by zajišťovat) pro podobné zásahy výjimku z ochranných podmínek zvláště chráněných živočichů. Krajský úřad v případě udělení výjimky stanovuje konkrétní podmínky, za kterých může k manipulaci s hladinou dojít. Jednou z nich je pak zajištění záchranných transferů mlžů. Konkrétně na nádrži Orlík je to transfer na celkem sedmi vytipovaných lokalitách při poklesu hladiny pod stanovenou kótu na období delší než sedm dnů. Pro Povodí Vltavy zásah na Orlíku doposud smluvně zajišťoval Český svaz ochránců přírody.

Orlík, U Chyšáků, foto Jana Marková

Naše místní organizace v letošním roce pomohla již potřetí pravidelnými přenosy v lokalitě U Chyšáků poblíž obce Oslov. Nechci nudit statistickými údaji, takže se pokusím o stručné shrnutí. Zatímco v předchozích letech transferů jsme chráněné velevrby a škeble počítali na vyšší desítky, letos se jednalo spíše o jedince. Tento radikální úbytek může mít samozřejmě více příčin a bez podrobnějšího průzkumu nemusejí být naše závěry stoprocentní. Na vině je však evidentně uváděné časté kolísání hladiny a možná i setrvale se zhoršující kvalita vody ve VN Orlík (postupující eutrofizace). I přes tuto nepěknou informaci se může vše jevit právě na základě obšírně zpracované výjimky pouze jako souběh nepříznivých okolností a situace, která je „pod kontrolou“ zodpovědných orgánů. Při bližším pohledu do dokumentu a hledání širších souvislostí se však dozvídáme i o něco více.

V první řadě - výrazné poklesy hladin nejsou na Orlíku ani zdaleka výjimkou. Jen mezi lety 2000 a 2019 došlo k této situaci celkem osmkrát, přičemž často trval pokles i 2-3 měsíce. Tento režim je v samotném biologickém hodnocení, podle kterého byl navržen systém transferů, hodnocen jako stěžejní důvod toho, že je Orlík vlastně z hlediska výskytu mlžů biotopem velmi chudým (i když by neměl být). Pro srovnání jsou uváděny VN Kořensko a VN Hněvkovice, které jsou sice také součástí vltavské kaskády, ale vzhledem ke svým výrazně menším rozlohám, objemům a hloubkám zde patrně nedochází k tak velkým výkyvům.

Další zajímavou skutečností je historie orlických transferů. První a neoficiální záchranné přenosy byly provedeny až při poklesu hladiny v roce 2019 na popud veřejnosti. Situace byla zkoumána ČIŽP a postup Povodí Vltavy byl vyhodnocen jako přestupek. Do roku 2019 tedy mlži na Orlíku hynuli bez jakékoli pomoci.

Mohlo by se zdát, že kolísání hladiny na přehradách je běžným stavem souvisejícím vlastně se samotnou existencí vodního díla. To do určité míry platí, ale pokud se podíváme na úroveň „běžných“ poklesů, dojde nám, o jak závažnou situaci se vlastně jedná. Kóta stanovená výjimkou KÚ pro hranici nutnou k provádění transferů je celých 9(!) výškových metrů pod dlouhodobým průměrem. Biologické průzkumy také potvrdily, že se vlastně téměř žádní mlži v hloubkách do 9 metrů nenacházejí. Jinými slovy - z běžných hloubek devastujícím kolísáním již vymizeli a zbytky se ještě nacházejí v hloubkách větších (kde by je nikdo nečekal).

Pro doplnění - mlži jsou většinou dlouhověcí živočichové adaptovaní na bahnité sedimenty pomalu tekoucích vod nebo stojatých nádrží. Časté kolísání hladiny jim samozřejmě nevyhovuje a třeba v rámci klasických rybníků se již vyskytují pouze tam, kde dlouhodobě nedochází k vypouštění v souvislosti se standardním rybníkářským hospodařením. Situaci na nádržích vltavské kaskády, kde kromě technických manipulací s vodní hladinou dochází v poslední době i k častému nouzovému snižování vodního stavu z důvodu dlouhodobého sucha (s podtextem klimatické změny), je možné z hlediska mlžů označit za vytváření ekologické pasti. Živočichové, kteří prostředí údolních nádrží osídlili v delším časovém horizontu, jsou nyní vlivem krátkodobých změn na výrazném ústupu.

Foto Vilém Hrdlička

Situaci se snaží zmírňovat poznatky o tom, že poproudová migrace ryb umožňuje rekolonizaci nádrží larvami přichycenými na zábrý. Případně se dostáváme k často slýchaným proklamacím, že v případě přehrad převažuje veřejný zájem nad zájmy ochrany přírody. Jedna věc je však téměř jistá. Pokud bude současný stav trvat i do budoucna (a je dost možné, že se bude ještě zhoršovat), k negativním vlivům těchto vodních děl přibude ještě mizení populací některých zákonem chráněných živočichů.

Obdobná a vzhledem k rozloze patrně závažnější situace panuje tento podzim i na VN Lipno. Odborníci z řad ochránců přírody ji hodnotí jako rozsáhlou ekologickou katastrofu srovnatelnou např. s vytrávením řeky Bečvy. Bližší informace k režimu vydávání výjimky z ochranných podmínek zvláště chráněných živočichů na tomto místě nemáme. Stav se však zdá být tristním i na základě běžných zpráv z médií, podle kterých se záchranou mlžů pomáhají kromě dobrovolníků z řad veřejnosti a místních spolků i studenti škol nebo rybáři (viz např. [zde](#)). O zodpovědném subjektu (Povodí Vltavy) se většinou nedočteme ani slovo. Český svaz ochránců přírody na této nádrži vzhledem k rozsahu lokalit a absenci místně příslušných základních organizací záchranné transfery nekoordinuje.

Přehrady pro nás vyrábějí nějakou elektrickou energii, možná nám ulehčují při povodňových událostech, vytvářejí prostředí pro rekreační byznys a z některých získáváme (zatím ještě) kvalitní pitnou vodu. Tam však jejich pozitivní dopad většinou končí. Často bývalo argumentováno v jejich prospěch i významem pro případy dlouhodobého sucha. Měly sloužit k akumulaci vod a dotování dlouhodobých průtoků. Sami však dnes vidíme, že tento argument příliš neplatí. -jj-

Jmelí bílé - stromový parazit, lék i symbol Vánoc

Jmelí bílé (*Viscum album*) je stálezelený keřík z čeledi santálovitých (*Santalaceae*) a jako původní druh roste skoro po celé Evropě kromě severní Skandinávie, dále na Kavkaze, v Himálaji a na omezeném počtu území v jihovýchodní Asii; na přelomu 19. a 20. století bylo navíc lidmi jako okrasná rostlina zavlečeno i do Severní Ameriky. Vyskytuje se téměř ve všech nadmořských výškách, od nížin až po horské pásmo. Podle zjištění některých odborníků jmelí roste hlavně na solitérních dřevinách (listnatých i jehličnanech) na okrajích lesů nebo v parcích, sadech, alejích, břehových porostech, na hřbitovech apod. Často ho nalezneme na místech obrácených k východu a vyvýšených, ve větvích stromů na okrajích porostů a v lokalitách s nižší bonitou půdy.

Z jehličnatých stromů parazituje především na borovicích a jedlích, z listnáčů zejména na topolech, akátech, javorech, lípách či jabloních. Na našem území představuje jediný druh rodu jmelí. Avšak právě na základě okruhu svých hostitelů se jmelí bílé dělí celkem do tří poddruhů: 1) nominální poddruh **jmelí bílé pravé** (*Viscum album subsp. album*) rostoucí na rozmanitých listnatých stromech, přičemž v různých oblastech upřednostňuje specifický okruh hostitelů a jde u nás o vzácnější druh řazený do kategorie C4; 2) **jmelí bílé borovi-**

Mladý jedinec na borovici lesní, foto Alan Šturm

krajné, tvaru obkopinatého nebo eliptického, o délce 3-9 cm a šířce 0,5-3 cm (oba rozměry značně kolísají v rámci jednotlivých poddruhů). Rostlina je dvoudomá, což znamená, že každý jedinec vytváří květy pouze samčí, nebo naopak samičí. Jednopohlavné květy žlutavé barvy se na rostlinách objevují v březnu až dubnu, kdy po 2-5 kusech vyrůstají v rozsochách i na koncích větvíček a jsou čtyř- nebo šestičetné s krátkým šupinovitým okvětím, přičemž samčí květy jsou drobnější a výrazně voní. Miskovitě rozšířené lůžko (tzv. češule) samičích květů se po opylení hmyzem postupně přemění v lepkavý obal tvořený viscinem (lepkavá látka z celulózových mikrovláken) a podílí se na vývoji nepravé jednosemenné bobule. Ta je zpočátku zelená, později se však její barva, velikost i tvar liší podle jednotlivých poddruhů (viz též předchozí odstavec). Evropské taxony mají plody většinou barvy bílé, vzácněji také nažloutlé (zejména u jmelí jedlového). Semena jsou bílá a srdčitého tvaru.

Na šíření jmelí bílého v přírodě se podílejí prostřednictvím svého trusu různé druhy zpěvných ptáků, u nás v první řadě drozd brávník a brkoslav severní. Po průchodu trávícím traktem ptáka většina semen spolu s trusem spadne na zem, kde samozřejmě nemají šanci vyklíčit, některá ovšem přece jenom skončí na větvích vhodného stromu, k nimž se pomocí viscinu přilepí. Od přilnavosti semen (latinsky *viscosus* = přilnavý, lepkavý) je odvozen odborný rodový název jmelí (*Viscum*). Proces klíčení začíná v březnu či dubnu při teplotě 8-10°C, vzdušné vlhkosti 50-60 % a za plného osvětlení. Celý první rok jsou klíčící rostlinky bez kořenů (na větví drží pouze pomocí papil na spodní straně terčíku hypokotylu, tj. stonkového článku podděložního) a tedy nejvíce zranitelné, proto právě v tomto období hyne největší počet semenáčků jmelí. Teprve na jaře příštího roku vyrostou na spodu hypokotylního terčíku kuželovitá přísavka zvaná primární pohružovák, jež postupně proniká skrze kůru a korek (druhotná kůra) do hlubších vrstev ve větví hostitelské dřeviny. Právě v tomto období na stonku vyraší první dvojice vstřícných listů a potom rostlině každým rokem přibude jeden článek s listy. Na základě počtu článků lze spolehlivě určit stáří daného exempláře. Keřík jmelí se obvykle dožívá 30-40 let. Každá rostlina žije z vlastních zásob jen krátce během klíčení semene, následně již po celý svůj vegetativní život funguje jako hemiparazit (poloparazit), což znamená, že vodu a minerální anorganické látky čerpá z hostitelova pletiva, organické látky si však vyrábí sama prostřednictvím fotosyntézy. Všechny dosavadní pokusy pěstovat jmelí bílé uměle neboli in vitro byly neúspěšné.

Jmelí už od pradávna hrálo důležitou roli v různých náboženských kultech, mytologii, lidových pověrách, magii (kupř. ochrana proti ohni, uhranutí nebo čarodějnictví) a léčitelství. Příčinou byl z velké části způsob jeho růstu. V dřívějších dobách si totiž lidé nedovedli vysvětlit, proč se náhle objevuje ve větvích stromů, a celý úkaz tehdy přikládali působení bohů, kteří ho měli sesílat z nebe. Velkou úctu vůči jmelí ve starověku projevovali keltští kněží (druidové), kteří je na první den nového roku pomocí zlatých rituálních srpů odřezávali z větví stromů. Jmelí v nastávajícím roce mělo celé pospolitosti zajistit požehnání bohů, štěstí a lásku. Rovněž je používali k léčebným účelům, stejně jako lékaři řečtí, římské a posléze i středověcí. Ještě barokní anglický botanik a léčitel Nicholas Culpeper (1616-1654) radil jmelí k léčbě tvrdnoucí sleziny, starých oparů a při epilepsii a mrtvici. Jmelí bílé je zároveň mírně jedovaté (zejména pro obsah viskotoxinů a lektinů) a ve větším množství jeho požití vyvolává bolesti břicha, podráždění střev a krvavý průjem. Nejvíce toxické je jmelí rostoucí na

cové (*V. album* subsp. *austriacum*) je rovněž vzácnějším taxonem naší květeny (kat. C4), roste kromě borovic velmi zřídka i na dubech a listy má obvykle kratší než jmelí bílé pravé; 3) **jmelí bílé jedlové** (*V. album* subsp. *abietis*) je jako jediné u nás řazeno mezi ohrožené druhy (kat. C3), jeho listy jsou o něco širší a na koncích zaoblenější než u ostatních dvou poddruhů, plody krátce elipsoidní (u předchozích poddruhů jsou kulovité) a ve střední Evropě obvykle doprovází rozsáhlejší porosty jedle bělokoré (*Abies alba*) v podhůří a nižších horských polohách, kdežto na Balkáně, v Malé Asii a na Kavkaze jiné, místní druhy jedlí (např. *Abies nordmanniana* - jedle kavkazská).

Jmelí je celoročně zelený keřík s dichotomicky uspořádanými (vidličnatými) a článkovanými větvičkami, které vyrůstají z krátkého kmínku a v uzlinách jsou křehké a snadno lámavé. Větévky tvoří kulovité trsy o průměru až 1 m. Zřetelně žilkované kožovité listy jsou lysé, vstřícné, přisedlé, cel-

Foto Alan Šturm

topolech, kvůli čemuž se jeho sběr vůbec nedoporučuje. Nejvhodnější je naopak jmelí z hlohu nebo jabloně. Pro získání drogy se sbírají mladé větvičky jmelí s lístky tenčími než 5 mm (herba visci), protože ty obsahují minimum jedovatých látek. Ke sběru drogy se doporučuje období od prosince do února a následně se tato má pomalu, důkladně sušit. Dobře uchovávaná droga ztrácí téměř všechny jedovatý viskotoxin, pokud je skladována déle než tři roky. V dnešní době se jmelí rozemleté na prášek či ve formě nálevu (macerátu) užívá pro zklidnění srdeční činnosti, k léčení zánětů kloubů a nervů i kloubních artróz nebo ke zlepšení peristaltiky střev. Při aplikaci injekcí některé látky přítomné ve jmelí prokazatelně posilují imunitu organismu proti některým druhům rakoviny a zpomalují růst nádoru, ba někdy vedou i k jeho zmenšení. Také pomáhají posilovat imunitní reakci osob postižených AIDS. Jmelí je ale nutné podávat vždy jediné po konzultaci s lékařem.

Na úplný závěr za zmínku ještě stojí, jak raní křesťané věřili, že jmelí původně rostlo samostatně jako vysoký strom, z jehož části svatý Josef pro malého Ježíška zhotovil kolébku. Zbytek stromu později porazili Římané a z jeho dřeva stloukli kříž, na kterém Ježíše ukřižovali. Potomci tohoto stromu se kvůli tomu hanbou postupně zmenšili až na drobné keříky. Jeho způsob obživy navíc byl chápán jako podobenství přijímání Kristova těla a krve. Jmelí bylo tudíž nakonec převzato i do křesťanských tradic a v mnoha zemích se udrželo jako symbol vánočních svátků. Snítka jmelí (dnes leckdy postříbřená či pozlacená) se nejčastěji zavěšuje v domácnostech, kam má přinést požehnání, lásku i štěstí. S tímto zvykem se běžně setkáváme rovněž v českých zemích, kde si svazečky větvíček jmelí aktuálně můžeme koupit sobě domů třeba na různých adventních trzích.

Alan Šturm

Použité zdroje:

- 1) botany.cz/cs/viscum-album/
- 2) botany.cz/cs/viscum-album-abietis/
- 3) botany.cz/cs/viscum-austriacum/
- 4) cs.wikipedia.org/wiki/Jmelí_bílé
- 5) kladenskelisty.cz/260953/magicke-jmeli-nosi-stesti-lidove-zvyky-a-povery/
- 6) SPOHNOVÁ, M., GOLTE-BECHTLEOVÁ, M., SPOHN, R.: Co tu kvete? Originální průvodce přírodou, vydání druhé, Euromedia Group, a.s., Praha 2021.

Ekošpeky - 27. Sběrka potravin

Ano, čtete správně. A ne, nezbláznil jsem se. Sběrky, potažmo charitativní a benefiční akce všeho druhu jsou jistě chválným počinem. A snad ještě více, pokud se jedná o pomoc při obstarávání jedné ze základních životních potřeb těm, kteří se ocitli v těživé životní situaci. Rozhodně nechci tvrdit, že jakékoli sběrky potravin jsou nefunkční nebo špatné. Naopak - alespoň částečně pomáhají snižovat negativní dopady plýtvání potravinami a zcela jistě pomáhají konkrétním lidem. Rád bych však upozornil na některé souvislosti, které jsou minimálně k zamyšlení. Zaměřím se konkrétně na největší a nejrozsáhlejší kam-

paň tohoto druhu - [Sběrka potravin](#) - tedy iniciativu poměrně velkého rozsahu, do které se zapojuje kromě neziskového sektoru celá řada obchodních řetězců. A právě spolupráce s těmito subjekty a styl, kterým je kampaň prováděna a prezentována, podle mého názoru hraničí s greenwashingem.

Hybatelem veškeré charity v této oblasti jsou potravinové banky - neziskové organizace sdružované pod hlavičkou [České federace potravinových bank](#). Velmi houževnatě pracují na redukci plýtvání potravinami a pomoci s distribucí „zachráněného“ jídla potřebným. Problematické je právě zapojení obchodních řetězců, které pod záminkou podpory charitativního projektu jen dále navyšují své obraty. Příčina je jediná a možná jste ji už také stačili zaznamenat. Sběrka potravin, konkrétně ta každoroční podzimní činnost několika tisíc dobrovolníků v zelených pláštích, probíhá strik-

Foto MakroCZ

ně za pokladnami. Na první pohled malý detail, který však zcela mění pravidla hry. Pokusím se vysvětlit proč.

Jak už bylo řečeno, činnost potravinových bank by kromě pomoci lidem v nouzi měla směřovat ke snižování plýtvání potravinami, což je jeden z obrovských environmentálních problémů dnešní doby. Pro představu: každý průměrný Čech vyplývá skoro 40 kg jídla ročně jen doma. I když jsou domácnosti v celém životním cyklu potravin největšími plývači, jídlo se samozřejmě vyhazuje i na jiných úrovních. Obchodní řetězce se na plýtvání potravinami podílejí jen zhruba z 5-7 %. Na jejich obranu je také třeba dodat, že v politice záchrany potravin před vyhozením se toho

v posledních letech leccos mění k lepšímu. Pomáhají tomu některé legislativní změny, osvěta a samozřejmě i snaha o vlastní finanční úspory. Stále se však jedná o objemy v řádech desítek až stovek tisíc tun ročně.

Ačkoli statistické údaje o snižování objemu vyhozených potravin staví obchodní řetězce do poměrně pozitivního světla, je třeba si uvědomit, že tato čísla vznikají i na základě takového nakládání s přebytečným potravinovým zbožím, jako je využití v bioplynových stanicích nebo zkrmování zvířatům v zoologických zahradách. Poskytování neprodaného zboží potravinovým bankám je stále ještě marginální složkou (i když může být samozřejmě jedním z důvodů i nevyhovující kvalita potravin). Konkrétní čísla se obtížně dohledávají, ale např. v roce 2020 bylo jen v řetězci Tesco evidováno zhruba 11 000 tun potravinových přebytků (viz [zde](#)). Potravinovým bankám bylo věnováno pouhých 1 200 tun, tedy zhruba desetina. Podobně hovoří i čísla samotných potravinových bank. Podle výroční zprávy z roku 2024 (viz [zde](#)) se podařilo zachránit celkem 16 600 tun potravin, z toho činí svoz z obchodních řetězců 53 %. Tedy asi 9 000 tun ročně ze všech řetězců a z celé ČR. Může se to zdát hodně, ale v celkovém kontextu je to spíše symbolické množství.

Takže zatímco má redistribuce neprodaných potravin ještě stále obrovské rezervy, stoupají na popularitě sbírky potravin, kam přispívají samotní zákazníci nákupem „nového“ zboží. Navyšuje se tedy celkový objem potravin v oběhu a potažmo i plýtvání s nimi. Zároveň s tím řetězce zvyšují své tržby. Pokud by nám mělo jít o princip, jak etické je dělat si pozitivní PR na kampani proti plýtvání potravinami, když ona samotná plýtvání s potravinami nikterak neřeší? Proč nepřispívají samotné řetězce např. poskytnutím nějakého (pro ně samotné jistě zanedbatelného) objemu trvanlivého zboží? Proč není místo téhle okázalé kampaně do důsledku pilován systém poskytování neprodaných potravin potravinovým bankám a dalším neziskovým subjektům?

V žádném případě se nesnažím o dehonestaci samotných charitativních kampaní. Domnívám se však, že ona výše popsaná je v mnoha ohledech kontraproduktivní. Samozřejmě chápu, že plýtvání potravinami je komplexní problém, který je třeba řešit na mnoha různých úrovních. Také chápu, že mnozí jej od poskytování potravin potřebným striktně oddělují. Ideální by samozřejmě bylo dosažení takového stavu, kdy by podobné sbírky vůbec nebyly potřeba. A o to se drobným dílem může zasadit každý z nás. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Že se někteří ptáci stěhují na zimu do jižních zemí, o tom už někdy slyšel každý dospělý i každé jen trochu odrostlejší dítě. Méně se ale ví například o tom, že některé druhy putují z chladnějších oblastí k nám. Ono to vlastně není tak dávno, co se o pohybech ptactva nevědělo ještě skoro nic. Lidé si všímali, že vlaštovky nebo kukačky na podzim zmizí, jenže neměli vypořádáno, co se s nimi stalo. Představovali si všelicos. Dokonce i jejich přeměnu v jiné druhy nebo odlet na Měsíc!

Později začali tušit cosi o dalekých cestách mezi kontinenty, jen chyběl důkaz. Až v roce 1822 byl německými lovci zastřelen čáp bílý, jemuž zůstal v krku vězet zaseknutý dřevěný oštěp. Ten pocházel od jiných lovců, afrických. Čáp byl vypreparován a dodnes je vystaven v německém Rostocku. Fotografii můžete vidět na internetu (viz [zde](#)) a jistě se podíváte tomu, jak se mohla čápovi tak velká rána na krku zahojit a jak vůbec mohl s oštěpem dál žít a létat. To, že přes všechny obtíže doletěl až do Německa, svědčí o síle instinktu, který vede ptáky v různých ročních dobách na různá místa. Pomáhá jim při tom cit pro magnetické pole Země, čich, zrak atd., tak aby našli dobré zdroje potravy a aby mohli využít příznivější délku dne.

Detektiv Ledňáček sám do jižních krajů netáhne, ale na kratší cesty se vydává také, podle toho, jak to zrovna potřebuje. Ko-

ho pravidelně potkává, toho si zapamatuje. Podobně se chovají i lidé, když si pohybu ptáků všímají. Je pravda, že hodně při takovém studiu pomáhá ornitologům v současné době kroužkování. Jenomže zpětný odchyt označeného ptáka, díky němuž se dozvídáme o jeho přesunu na jiné místo (nebo o tom, že se nikam nevydal), není tak častou událostí, aby to samo o sobě stačilo. Je tedy potřeba zaznamenávat i všechno další, co můžeme vypořádat.

Je dobře, že v tom může pomáhat i široká veřejnost. Čím víc účastníků, tím víc záznamů získaných pro nejrůznější využití. A velmi důležité je také to, že při důkladném pozorování přírody se prohlubuje důvěrný vztah k ní a ochota obětovat pro ni část našeho pohodlí. Tak, abychom jí méně ubližovali a více nám šlo o její ochranu.

Chuť sledovat ptačí ces-

ty a vést si záznamy se probouzí obvykle na jaře, z radosti. I ti, kdo se o život v krajině příliš nezajímají, bývají po dlouhé zimě potěšeni, když prvně uslyší skřivana nebo jiného časného pěvce – a někdo si to třeba zapíše do kalendáře. V dalších letech si data porovnává... To už je zárodek hlubšího zájmu... K silným zážitkům patří také pozorování něčeho nezvyklého, například když se jednou za několik let u nás objeví hejna krásně zbarvených brkoslavů severních.

Aby nezůstávalo jen u soukromých poznámek, snaží se lidé navzájem spolupracovat. Vyhlásí se např. hromadné sčítání ptáků na krmítkách (Ptačí hodinka – viz např. článek Evy Legátové v Kompostu [č. 4/2025](#)) a podobně. Zdokonalují se také možnosti porovnávat záznamy ve velkém, tak aby vynikly různé výkyvy v početnosti druhů atd.

Někdy takové snažení pozoruje i detektiv Ledňáček. Rád se s přáteli přírody setkává a poslouchá jejich radostné hlasy: „Vidíš? Tamhle letí. Ted, ted!“ Ale v poslední době se s nimi vídá dost málo. Od svých příbuzných z města se doslechl, že lidem se víc líbí u nich doma, v pohodlí. A když už vyjdou ven, často nosí v ruce takovou malou placatou věc, na kterou se dívají pomalu víc než na své okolí. Co tam asi vidí? Nebo co vidí skrz ni, když ji na něco sem tam namíří? Tváří se potom jako lovci, spokojení, že se jim poštěstilo ukořistit něco dobrého...

Už jsme si zvykli, že se nás detektiv Ledňáček často na něco vyptává. Dělává to z hravosti, z radosti ze života, ale také kvůli nám, aby nás naoko zkoušel a povzbudil tím naši zvědavost. Ovšem tentokrát je to jiné. Ptá se nás jako znalce – na něco, s čím on sám svou zkušenost nemá. Rád by se dověděl něco víc. Odpovídat tedy nebude on nám, ale my jemu. Aby nám to dobře šlo, mohli bychom předem nastudovat například podrobný článek Mgr. Zdeňka Vermouzka „Každý pták se počítá!“ z webu „Naše příroda“ (viz [zde](#)). Ale možná mu to budete umět všechno vypovědět i z paměti. Jaké jsou jeho otázky?

- Pro dospělé: Jak lidé zaznamenávají svá pozorování, když je chtějí navzájem snadno porovnávat a využít při tom možnosti moderní techniky?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Uplatní se při tom i děti? Je možné je také zapojit?
- Pro rodiny s batolaty: Jak je všeobecně známo, s malými dětmi je dobré často opakovat, aby se jim všechno nové a nezvyklé postupně vštípilo do paměti. Napadá vás nějaká hra pro lepší zapamatování jmen ptáků a zvířat?

Odpovědi najdete na straně 15. **-ah-**

Olše srdčitá

O olši lepkavé a olši šedé z čeledi břízovitých (*Betulaceae*) si můžete přečíst v [Kompostu č. 11/2012](#) v seriálu Stromy běžné a zajímavé? od pana Viléma Hrdličky. Ve Strakonicihách za hradní sýpkou rostou tři stromy olše srdčité (*Alnus cordata*). Tato olše dostala název podle tvaru svých listů, které jsou z vrchní strany lesklé. Dorůstá až do 25 m a je rozšířená v jižní Evropě. Stejně jako naše olše má na kořenech hlízkové bakterie vázající vzdušný dusík, a proto může rychle kolonizovat i málo úrodné půdy. V Česku se prý sází jen málo, má tedy pouze sbírkový význam. Je to světlomilný druh, který při dostatku vláhy snese částečné zastínění. Mladé listy raší v březnu, tehdy mívají téměř oranžovou barvu a vytrvávají na stromech až do prosince, před opadem se zbarvují dožluta. Plody (nažky v šišticích) začíná tato olše tvořit ve věku deseti až dvanácti let. Její dřevo je měkké, pevné a snadno se štípe, dobře se lepí, je stejnoměrné bez výrazných letokruhů a barevně odlišeného jádra. Má rovná vlákna, většinou je žluté nebo narůžovělé až světle červenohnědé s tmavými proužky. Používá se pro výrobu nábytku a okenních rámců. Namořené olšové dřevo je dokonalou imitací mahagonu či palisandru, za které také bývá podvodně vydáváno. Dřevo dále slouží pro drobné výrobky, dobře se opracovává, brousí i leští, vzdoruje vlhkosti, má stálý tvar a je trvanlivé, napadá jej však dřevokazný hmyz. Je jednou z nejoblíbenějších dřev pro řezbáře. Zhotovují se z něho sochy, plakety, hračky, kuchyňské potřeby, dřevěné mísy, tužky a pastelky, koryta pro zvířata i necky. Je také vhodné k výrobě dřevotřískových desek a vyrábí se z něho kvalitní dřevěné uhlí. Výhřevnost suchého dřeva, jež nekouří, se pohybuje okolo 2100 kW/m³. Ponořeno ve vodě je dlouho trvanlivé, brzy se ale rozkládá, když je střídavě vystaveno vzduchu a vodě.

Foto Eva Legátová

Eva Legátová

Použitá literatura:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Olše_srdčitá

Jak dál při sčítání kání?

Sledujete-li náš časopis už delší dobu, možná se vám vybaví několik starších článků na téma sčítání kání na pětiloketových transektech po celé ploše ČR. Jednalo se o ochrannou akci BUTEO. Před deseti lety (viz [č. 10/2015](#)) o ní napsal zakladatel akce RNDr. Pavel Řepa a seznámil nás s historií sčítání i s důvody, proč se vyhlašuje v rámci celé ČR a proč by bylo žádoucí jej udržet co nejdéle. V [č. 11/2023](#) nás s tehdejší aktuální situací seznámil RNDr. Hynek Skořepa, který se v roce 2020 stal novým koordinátorem (viz článek v [č. 11/2020](#) s odkazem na metodiku sčítání). Články o konkrétních pozorováních na trase mezi Radomyšlí a Strakonice (je zdvojená, takže desetikilometrová) vyšly v [č. 12/2014](#) nebo v [č. 2/2016](#). O tom, jak káně žijí a jak je v přírodě rozpoznat, si můžete přečíst v [č. 3/2025](#).

Oba vedoucí akce i sami sčitatelé si po celou dobu jejího trvání uvědomovali, že nejde jen o sledování počtu kání a dalších ptačích dravců, ale hlavně o pocit zodpovědnosti za stav naší krajiny a o snahu podporovat jak ochranu ptactva, tak i dalších živočichů a rostlin. Pravidelné procházení zvolených transektů inspirovalo k pozorování okolí jako celku, k porovnávání s minulými roky a ke starostlivosti do budoucna. Sčitatelé cítili sounáležitost s ostatními účastníky akce a pokoušeli se úspěšně i neúspěšně oslovovat nové zájemce. Šlo jim o to, aby se vyrovnal přirozený úbytek účastníků daný přibývajícím věkem těch nejzasloužilejších, kteří spolu s panem Řepou začínali v roce 1987.

Získané údaje se předávaly nejdříve klasickou poštou, později převážně prostřednictvím mailových zpráv. Protože ale v současnosti je mezi ornitology už samozřejmostí využívat dobře zavedenou a fungující faunistickou databázi Avif, nastaly dohady, jak se této skutečnosti přizpůsobit. Pan Skořepa o tom jednal s vedením ČSO i ČSOP a nakonec akci BUTEO v její dosavadní podobě oficiálně ukončil, přičemž počítal s tím, že někteří ze sčitatelů budou dál na své transekty chodit a výsledky shromažďovat a předávat. Ti, kteří mají zavedené mailové adresy, dostali následně zprávu s doporučením, jak postupovat dál. Odezva byla souhlasná. Ti, kdo vytrvají, pojednají svá pozorování jako liniové sčítání s částečným (případně kompletním) zadáním druhů. Přidají se tak k dalším přispěvatelům v rámci Avifu, což někteří dělali sami od sebe už dříve. Ostatní se to naučí také, a pokud by s tím měl někdo potíže, může své dotazy posílat na moji mailovou adresu bato-lec252@seznam.cz nebo na adresu Terezy Kejzlarové z Prahy Kejzlarova.T@seznam.cz, +420728341573 (i WhatsApp).

Příklad prostředí, v jakém se dá očekávat výskyt kání, foto -ah-

Potom už se pokračuje na "Vkládat" atd. Abychom se odlišili od ostatních přispěvatelů Avifu, budeme zadávat jednotnou poznámku k vycházce a doplňovat ji označením dané sezóny. Pro tuto zimu bude znít takto: „Pozorování navazující na akci BUTEO - 2025/2026“.

Při zadávání jednotlivých pozorování máme možnost přiřadit i přesnou polohu, kde se který pták nacházel. Když zadáváme v počítači, klikneme na ikonku Přidat GPS souřadnice pozorování. Systém doplní souřadnice GPS automaticky po označení jednotlivých bodů do mapy. Pokud používáme mobilní aplikaci, v záložce MAPA můžeme prstem vybrat polohu pozorovaného ptáka. Pozorování se může zaznamenat i s určitým zpožděním, i když ideální je vyplnit patřičné kolonky vždycky co nejdříve.

Kdo by chtěl využít výhod modulu TRANS, což je součást aktuální verze Avifu pro mobilní telefony, může se s ním seznámit např. v metodice vytvořené Jihomoravskou pobočkou ČSO – [zde](#).

Závěrem bych chtěla poděkovat dosavadním sčitatelům za to, že byli součástí ojedinělé akce a nashromáždili cenné záznamy. Ať už v tom budou pokračovat dál, nebo ne, zaslouží si vděk a uznání za svou vytrvalost, za lásku k přírodě a ochotu aktivně přispívat k její ochraně. **-ah-**

Databázi Avif je možné najít na webu ČSO a s podrobnostmi se blíže seznámit např. díky podrobnému pojednání Mgr. Zdeňka Vermouzka na webu „Naše příroda“ nebo dvěma speciálními díly „Ornitologa na drátě“ (viz článek na str. 8 s odkazy). Pokud někdo vynechal letošní listopadový termín sčítání kání (15. 11. 2025), může jej pro tentokrát přeskočit a při pokračování pak už dodržovat pravidla z minulých let. To znamená vybrat si každou zimu víkendy nejbližší datům 15. 11., 15. 1. a 15. 3. Termíny se už nebudou vyhlašovat a všichni si je odvodí samostatně.

Pro přístup do databáze je nutné si vytvořit heslo a kliknout vpravo nahoře na "Přihlásit se".

Večer s dokumentem - 142. díl – Klimatické extrémny: V propasti?

Jak už mnohokrát zaznělo, jedním z důvodů, proč se nedaří lépe komunikovat problematiku klimatické změny, je velká složitost tématu a také lidským okem relativně pomalý průběh. I když současné změny probíhají v geologickém měřítku bleskově rychle, pohledem lidí je možné extrémní projevy tohoto děje označit za izolované události. Konkrétní podobu budeme moci hodnotit až zpětně (tedy v době, kdy už bude pozdě na změny) a predikcemi se nikdo příliš vážně nezabývá, protože jsou vždy zatíženy nějakou mírou nejistoty, což je na politické úrovni často dostatečným důvodem k bagatelizaci.

V minulém roce se na internetu objevil velmi zajímavý dokument, který se snaží základní souvislosti klimatické změny komunikovat sice vědeckým, ale přesto stravitelným a poutavým jazykem. Snímek na pravou míru uvádí některé nejčastější dezinterpretace, kupříkladu, že Země se již podobným způsobem mnohokrát oteplila nebo že nám vlastně nic závažného nehrozí, protože oteplení třeba o dva stupně není dramatické. Ale film se zejména noří do problematiky očekávaných, ale těžko konkretizovatelných „bodů zlomu“.

Pokud přijmeme fakt, že ke změnám dochází, často jsou popisovány jako lineární (a tedy snadno předpověditelné) jevy. V realitě to však může fungovat tak, že u konkrétního fyzikálního procesu může po určité době linearitě docházet k náhlým akceleracím nebo přeskokům do jiných úrovní rovnováhy. Typicky ve chvíli, kdy je nějakým způsobem „naplněna“ absorpční kapacita prostředí.

Je rozebíráno také fungování zpětnovazebných smyček, které mohou brzdit nebo naopak posilovat jevy, kterými jsou samy způsobeny. Typicky tající ledový příkrov, který svým úbytkem a tedy tmavnutím povrchu zvyšuje absorpci tepelného záření. Nebo lesní požáry, které zvyšují emise CO_2 a tím zapříčiňují vzrůstající teplotu způsobující další požáry. Právě pozitivní zpětnovazebné smyčky v kombinaci s těžko předvídatelnými body zlomu by měly být největším strašákem dnešní doby, protože mohou zemské klima skokově posunout na takovou úroveň, ze které už za současných podmínek prakticky nebude návratu (a to ani v případě, že by došlo v budoucnu k určitému ochlazení).

Velmi výmluvný je také pohled do minulosti. Pokud bereme jako modelovou dobu „moderní podoby“ Země čtvrtohory, tedy zhruba posledních 1,5 miliónu let, dlouhodobá průměrná globální teplota byla 14°C . Za celé toto období se oteplilo max. o dva stupně na průměrných 16°C a ochladilo na 8°C . Vše se však odehrávalo ve srovnání s dneškem velmi pomalým způsobem v horizontech tisíců až desetitisíců let. Současné oteplení o $1,5^\circ\text{C}$ od průmyslové revoluce jsme zvládli za zhruba 200 let, s výraznou akcelerací v posledních několika málo dekadách. Pokud se naplní předpovědi a na Zemi zavládnou teploty vyšší o více než dva stupně oproti dlouhodobému průměru, bude tady takové klima, které planeta za celé čtvrtohory nezažila.

Uvedené historické kolísání bylo zapříčiněno tzv. Milankovičovými cykly, fungujícími na základě odchylek v oběhu Země kolem Slunce a nakláněním zemské osy. Jedním z průvodních jevů je střídání známých dob ledových a meziledových. Současný vzestup teplot je bezprecedentní a se zanedbatelnou souvislostí s výše uvedeným fenoménem. Rozvoj lidské civilizace do dnešní úrovně byl umožněn poměrně netypicky vyrovnaným „obdobím klidu“ posledních cca 10 000 let (holocén). Dnes se naši vlastní vinou dostáváme na trajektorii, u které je poměrně nemalá šance, že směřuje k překročení tlumících kapacit zemského systému a k překročení některých kritických mezí s obtížně předvídatelnými následky. Z důvodu propojenosti všech fyzikálně-chemických procesů zemských sfér může také dojít k nečekaným kaskádám na sebe navazujících jevů, opět s velmi náročnou možností předpovědi. Jako typický příklad je uváděno oslabení nebo kolaps oceánské cirkulace v Atlantiku (AMOC), což může způsobit paradoxně i výrazný pokles průměrných teplot v některých ostrovních nebo přímořských lokalitách severní polokoule. Jev, který pozorujeme už nyní, je zvýšení objemu vlhkosti v atmosféře. Na každý stupeň vzrůstu globální teploty dochází k navýšení masy vodních par a tedy i energie v atmosféře o celých 7 %. Průvodním jevem jsou pak meteorologické extrémny nejruznějšího druhu.

Dokument Klimatické extrémny: V propasti? určitě stojí za zhlédnutí. Jelikož se soustředí čistě na vědeckou rovinu, která je však podána srozumitelným a ne zdoluhavým způsobem, určitě má film velký potenciál - třeba i pro potřeby environmentální výuky a osvěty. K dispozici jde [zde](#). Dokument zatím nemá český dabing, v nastavení titulků je třeba vybrat automatický český překlad.

-jj-

Pozvánky - prosinec 2025

Ekoporadna při ŠK zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 9. 12., nebo čtvrtek 11. 12. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte vyzkoušet netradiční postupy, nové suroviny a přípravu zdravotně přínosnějších pokrmů. Tématem prosincového kurzu bude **droždí - nejen na pečení**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš.

Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Perlorodka - tajuplná krása čistých řek?

pondělí 8. 12., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Víte, který živočich se v Čechách dožívá nejvíce let? Žije perlorodka opravdu ještě v našich řekách, či je to jen takový ochrannářský yetti čistých vod? Jakému ohrožení čelí naše řeky a perlorodka v nich? A co ty perly? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět **Jakub Ouředník** ze společnosti Bivalvia s.r.o. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Pondělní zastavení

PO 15. 12. Setkání s literaturou, tentokrát se vzpomínkami **Františka Koukolíka**. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK.** V prosinci bude jen jedna schůzka – ve **ČT 4. 12. si připomeneme zimní lidové zvyky a zábavy.**

Info:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, tereza.machkova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

Poslanci ANO chtěli zrušit CHKO Soutok

35 poslanců hnutí ANO podalo na jaře k ústavnímu soudu stížnost proti vzniku nejmladší české chráněné krajinné oblasti Soutok. Hlavním argumentem proti vzniku mělo být nevypořádání velké části připomínek při procesu vzniku. Více se dočtěte [zde](#).

V Česku po 250 letech skončí těžba uhlí

Ke 31. lednu bude ukončena činnost v dole ČSM na Karvinsku. Bude vytěženo posledních zhruba 200 tisíc tun uhlí. Odcházejícím zaměstnancům bude vyplaceno odstupné. Více viz [zde](#).

Myšlenka kanálu D-O-L je definitivně u konce

Iniciativou environmentálních organizací došlo k vyřazení v minulosti plánovaného kanálu Dunaj-Odra-Labe z Evropské dohody o hlavních vnitrozemských vodních cestách. Více informací viz [zde](#).

Evropské emise by měly být sníženy o 90 %

Evropský parlament po několikaměsíčním vyjednávání schválil snížení emisí skleníkových plynů v EU o 90 % do roku 2040 ve srovnání s rokem 1990. Pro návrh hlasovalo 379 členů Parlamentu, proti bylo 248. Více se dozvíte [zde](#).

PFAS by měly být od příštího roku regulovány

Tzv. věčné chemikálie používané v textilu, ale i v obalech potravin se hromadí v životním prostředí a negativně ovlivňují lidské zdraví. Připravuje se regulace, která by nařizovala jejich nahrazení alternativami. Více viz [zde](#). -jj-

Literární okno

Proč se zajímat o klimatický rozvrat

„Pokud při posuzování klimatických a ekologických krizí nebudeme brát v potaz celou řadu jejich příčin i jejich děsivý rozsah, nedokážeme na ně reagovat s takovou naléhavostí, kterou si žádají.“

Tohle je možná ta nejvýmluvnější kniha, která byla doposud k tématu klimatické změny sepsána. A je také knihou poměrně zvláštní. A to nejen proto, že je to dílo veskrze filozofické. Ukazuje nám, v jak velkém dualismu dokáže dnešní společnost fungovat. Na jedné straně nevyvratitelné důkazy o postupujícím klimatickém rozvratu, který dramaticky snižuje šance na budoucí fungování naší společnosti v dosavadní podobě. Na druhé straně všeobjímající apatie, nezájem, popírání nebo zahlcení povrchními každodennostmi. Autor, anglický filozof a environmentální aktivista Rupert Read předložil v roce 2022 velmi naléhavou výpověď o našem postavení, postojích a možnostech řešení současné krize. Krize, která je pro mnohé z nás dosud pouze těžko představitelná a uchopitelná.

Je jakkoli těžké hodnotit knihu coby celek. Nastiňuje novou realitu, kterou je z nás schopno připustit pouhé minimum. A ještě menší část na ni dokáže adekvátně reagovat. Což není tak nepochopitelné, pokud si uvědomíme, že někdo zpochybňuje základní pilíře jistot o naší budoucnosti, o kterých jsme dnes a denně přesvědčováni, že jsou neměnné. Autor se však nesnaží vysvětlit nám, že se blížíme kolapsu. On o tom stejně jako celá řada odborníků nepochybuje. Jen samozřejmě nemůže vědět, jakou onen kolaps bude mít podobu a jak se s ním budeme ochotni a schopni vyrovnat. Text však není přehlídkou apokalyptických vizí. Téma je uchopeno naprosto reálně a racionálně. Navíc jsou nacházeny paralely s událostmi naší nedávno proběhlé historie. A právě zde autor hledá jakási světlá místa a možnosti. Zároveň také boří nejčastější mýty (ne o klimatické krizi jako takové, spíš o předvídatelných reakcích společnosti na krize samotné).

Jedním z takových předpokladů je představa, že krize v lidech probouzí individualistické a sobecké tendence. Na příkladu pandemie covid a některých dalších událostí je však ukázáno, že krize dokáže také podstatnou část společnosti aktivizovat tím správným způsobem. Paradoxně je to také vysvětlováno mechanismem, kdy moderní lidé žijící své konzumní vyprázdněné životy mají konečně příležitost ukázat svou lepší stránku, dělat skutečně a všeobecně prospěšné věci, být užiteční druhým a celku. Jakkoli je obtížné a neintuitivní tuto myšlenku přijmout, určitě stojí za úvahu.

Kniha také bourá některé zažitě stereotypy. Např. to, že se klimatickým rozvratem nemá strašit; že katastrofické vize v lidech způsobují zamrznutí a paralyzují je pro účinná řešení. Autor je naopak přesvědčen o tom, že pouze přijetí velmi nepříjemné až děsivé reality je vlastně to jediné, co nám může v současné chvíli ještě pomoci. Souvisí s tím totiž naprosté převrácení současného žebříčku hodnot, adekvátní přijetí a prožití nepříjemných psychických reakcí a jakýsi přerod ve vnímání reality - samozřejmě se všemi negativními emocemi a myšlenkovými pochody, které s tím souvisejí. Jen tak můžeme dosáhnout nějakých hlubších kolektivních změn. Podobně chápe i kontraproduktivní význam naděje, v kontextech, v jakých je nejčastěji prezentována. Naděje často způsobuje falešné pocity bezpečí a pasivitu. „Naděje, je-li naivní, nám nedovolí vidět realitu. Fakta o hrozícím ekologickém kolapsu nepotřebují naději, ale odvalu. Odvalu opravdu se podívat na naši situaci, zkoumat její příčiny, postavit se k pravděpodobným důsledkům čelem a

F

RUPERT
READ
PROČ SE
ZAJÍMAT
O KLIMATICKÝ
ROZVRAT

jednat tak, abychom minimalizovali škody a připravili se na prostředí, které bude k lidskému životu více nepřátelské.“

V oficiálních a často i vědeckých kruzích je velmi rozšířené tzv. měkké popírání, kdy je sice závažnost klimatické krize připouštěna a komunikována, zároveň však nejsou dostatečně tvrdě prezentována opatření, ke kterým musí dojít. Jinými slovy klimatickou krizi chápeme jako hrozbu, chceme s ní něco dělat, ale nechceme si připustit, že to bude vyžadovat radikální průlom v našem chápání budoucího fungování společnosti. Víme, že náš neomezený spotřební model narazil na svůj strop, ale neustále hledáme skuliny, jak by v něm bylo možné pokračovat. *„Žádná řešení, jež by nám umožnila pokračovat ve spotřebě jako dřív, neexistují. Žádný ekologický kapitalismus ani ekologický konzumní způsob života, který by tuto krizi mohl vyřešit.“*

V textu nenalezneme příliš doporučení, co konkrétně jako společnost nebo jedinci dělat. A ani to není jeho cílem. A ne snad proto, že by neexistovala nebo že by se jimi nikdo nechtěl zabývat. Ale proto, že v kontextu celkového rozvratu jsou sama o sobě málo účinná. Změna musí proběhnout na všech úrovních společnosti; musí dojít k proměně celkového paradigmatu. Jsme toho v záplavě společenských bouří a každodenních starostí vůbec schopni? Možná ano. Možná ale budeme muset počkat, až k tomu budeme okolnostmi dostrkáni.

Dalším důvodem, proč se nejedná o jednu z mnoha knih o adaptaci nebo mitigaci klimatické změny, je naše dosavadní mentální nepřipravenost na to, co nás pravděpodobně čeká. *„Musíme mít dost odvahy na to, abychom si uměli představit budoucnost, jež se dnes naprosto vymyká našemu chápání. Pravděpodobnou nekončící a trvalou krizi dokážeme odpovídajícím způsobem zmírnit pouze tehdy, pokud se s takovými možnostmi vypořádáme.“* Rupert Read tuto proměnu nazývá hlubinnou adaptací nebo také transformační adaptací. Např. zavrnutí modelu nekonečného ekonomického růstu může kromě obrany před postupující klimatickou krizí přinést mnohé benefity při řešení dalších problémů, se kterými se jako civilizace potýkáme. *„Skutečnost, že přítomnost upřednostňujeme do té míry, že podkopáváme možnou budoucnost, je silnou obžalobou ideologií, kvůli nimž je svět posedlý materiální spotřebou, ekonomickým růstem a ‘pokrokem’.“*

Jak tedy uchopit jinak velmi složitě definovatelnou trajektorii, po které se řítíme? Obecně dokážeme lépe reagovat na konkrétní katastrofické situace. Pokud nám nezáleží na nás samotných, můžeme budoucnost projektovat do problémů, se kterými se budou muset potýkat naše děti. Samotné pohromy, které budou dozajista průvodními jevy prohlubující se klimatické krize, mohou být hybnou silou změn, jež tak nutně potřebujeme. Měli bychom se více soustředit na princip předběžné opatrnosti. Zkrátka měli bychom tu velmi obtížně uchopitelnou klimatickou krizi konkretizovat a řešit ji prostřednictvím událostí a příběhů, které se dotýkají každého z nás.

Pokud dokážeme přijmout myšlenky knihy za své (jakkoli to může být obtížné), musíme také přijmout svět, který bude o dost jiný, než je teď. Pokud dokážeme projít proměnou, kterou si situace žádá, nemusí být nutně horší.

Jestli vám nevadí čtení, ve kterém převládají hlubší filozofické zastávky nad prostými informacemi, určitě si knihu užijete. Není třeba dodávat, že je tolik potřebným čtením pro všudypřítomnou paralýzu myšlení a hodnot, uprostřed které se právě nacházíme. -jj-

Kakuška

Předvánoční a vánoční čas bývá na obrázcích pořád ještě vylíčený po způsobu běloskvoucí ladovské zimy, protože jsme tak na to zvyklí a líbí se nám to. Venkovní rozblácená krajina ponořená do mlhy nám potom snadno může připadat jako něco, co nelze vnímat jinak než s nechutí a zklamáním. Za sebe to celkem chápu, protože každým rokem doufám, že zas jednou přece jenom nasněží, tak jak je to pro přírodu nejlepší a i pro nás nejpěknější. Jenomže nemá cenu si stýskat nad něčím, co není, když přece svůj půvab má i jiná krajina než bílá. A vůbec cokoliv, na co se podíváme se zájmem a co osvobodíme od svých předsudků a očekávání.

Zrovna my tady na Strakonicku jsme měli kdysi spisovatele, z jehož knížky můžeme ocitovat popis mlhavého dne jako obraz plný poezie. Posuďte sami:

Foto -jj-

„... Mlhy se ještě válely, ještě se plížily, ale podél od Bartoně. Nad lesy bylo jich husto, samy lesy pro ně nevidět, ale kolem Bartoně se jasnilo. Široké kolo kolem něho bylo docela jasno a nad ním nahoře i nebe jasné a na nebi slunce. Před chvílí to slunce bylo jako krev, bylo svobodně možno do něho hledět, a nyní už ne. Jinovatka na stromech, trávnících, na oseních i rolích ještě leží a třpytí se...“

Takhle se kolem sebe rozhlížel pětiletý Bartoň Kojan ze Stožic – a to byl vlastně sám spisovatel v době raného dětství. Josef Holeček (1953-1929),

který se proslavil zejména jako autor rozsáhlé jihočeské eposy „Naši“, vypráví na začátku jejího druhého dílu (1912) o tom, jak se malý Bartoníček v mlze zatoulal a jak na něj působila chvíli vesele, pak zase strašidelně, jak si to všechno probíral a přirovnával k tomu, co už znal z domova. Jak rozmlouval nahlas s kakuškami obalenými jinovatkou a chtěl je potěšit.

V jiné Holečkově knize, v prvním dílu jeho vzpomínek „Pero“ (1922), popisoval, jak pro něj jako chlapce bylo v přírodě všechno důvěrně známé a přitažlivé: „... i květy, i stromy, ano i v balvanech podivných tvarů tušil něco živého, nebo aspoň je měl v podezření, že živé jsou... Všecko, co tu na jeho smysly působilo, zdálo se mu divem a zázrakem... Všecko ho unášelo svou podobou, barvou, zvukem. A těch podob, barev, zvuků bylo nekonečné množství zvláště proto, že se vše měnilo pohybem, osvětlením, menší nebo větší vzdáleností...“

Také si to tak z dětství pamatujete? Pokud jste se v tom Bartoníčkově podobali, uměli jste tak jako on ocenit i to, co se dospělým zdálo příliš obyčejné, a tak si toho nevšíмали. A víte, jakým rostlinám se říkalo ve Stožicích kakušky? Které to byly, že kvetly i pod jinovatkou a nic je nedokázalo odradit? Dalo by se to najít na internetu (např. [zde](#)), ale asi je to jasné i bez něj. Nebo kdybyste potřebovali nápovědu, poslouží vám k ní verše Zdeňka Nerušila z knížky „Kytice, kytiky, kytičky“ (1986). Tahle sbírka je už pozapomenutá, stejně jako knížky J. Holečka. A je to škoda, protože je plná pěkných básní různých autorů, je neméně hezky ilustrovaná Jiřinou Kaplickou a každá dvoustrana v ní je věnovaná některé z našich běžných květin. Jednou z nich je i kakuška – sedmikráska:

*Pošlapaná sedmikráska
hlavu zas vzhůru zvedá,
jako by světu chtěla říct,
že zašlápnout se nedá. -ah-*

Ovoce z naší zahrádky

V minulých dnech se na pultech nejen strakonických knihkupectví objevila výjimečná publikace nazvaná prostě: Ovoce z naší zahrádky. Její autorkou je Jitka Pavlíková, rodačka z nedaleké Malé Turné (1962), absolventka strakonického gymnázia a FF UK, autorka mnoha článků v Týdeníku Strakonicko, časopise Moje zahrádka a jiných. Před deseti lety přispěla svými verši i do našeho časopisu (viz [č. 8/2015](#)). Další ukázky z její básnické tvorby si můžete přečíst v almanachu Básníci Strakonicka (2017) nebo ve sborníku 5. ročníku Literární a výtvarné soutěže O cenu prof. Antonína Voráčka (2006).

Ve své kuchařské knize nás seznamuje s návody na nejrůznější pokrmy z našich běžných druhů ovoce, ale i s tipy na jejich pěstování, sklizeň, optimální uchování a zpracování atd. Jednotlivé části textu jsou opravdu přehledné a inspirativní.

Zvláště se mi líbí kapitoly o přínosu jednotlivých druhů ovoce pro náš organismus, o obsahu vitaminů a minerálních látek v nich, o tom, jak ovlivňují a posilují naši fyzickou a duševní kondici. Mnohé čtenářky jistě také ocení význam ovoce pro krásu pleti a vlasů.

Knihu bych ráda doporučila jako vhodný dárek, který může potěšit nejen o Vánocích. **Zdeňka Skalická**

Listovka

Objev detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Je možné se seznámit s databázemi, kam se dá pozorování hlásit, vybrat si tu nejvhodnější, zavést si přihlašovací heslo a své záznamy zveřejnit. Pro amatérské ornitology se hodí např. Avif (viz [zde](#) a [zde](#)) nebo Biolog (viz [zde](#) a [zde](#)). Kdo chce aktivně tvořit jejich obsah, musí si zařídit uživatelský účet, komu stačí sledovat v Avifu výskyt ptačích druhů zaznamenaných jinými pozorovateli, dostane se k záznamům i bez hesla.
- Děti, když chtějí, toho často vidí v krajině víc než dospělí. Mají oproti svým rodičům nebo prarodičům obvykle bystřejší zrak, a navíc díky menší postavě nevypadají tak nebezpečně. Pokud se dovedou chovat klidně a tiše, ptáci a zvířata je nechají přiblížit na menší vzdálenost. Také zaznamenávání je pro ně snadné, protože jsou od mala zvyklé na zacházení s počítačem, mobilem atd. Proč toho nevyužít, když je to

baví a je to k užtku? Jak si při hlášení do databáze počínat, to si začátečníci mohou přečíst např. [zde](#) nebo [zde](#).

• Děti mají rády například starou známou hru „Všechno lítá, co peří má“. Dospělý předřikává: „Holub letí, kos letí, židle letí, kukačka letí, pes letí, auto letí...“ a podobně, dítě při tom buď správně, nebo z nepozornosti špatně zvedne ruce – a je u toho spousta legrace. I malá batolátka už znají vrabce, slepici nebo netopýra, a jak rostou, osvojují si další a další ptačí a zvířecí jména. Zvlášť ty sečtělí pak můžou udivovat znalostmi, v kterých se vyrovnají dospělým, a tak je díky tomu tahle jednoduchá zábava může bavit klidně ještě i ve školním věku. Kdo by se rád nepochlubil, že zná třeba takového moudivláčka, budníčka nebo křivku? **-ah-**

Exkurze za vodou

Horní komora českého parlamentu – Senát je strážcem ústavy, nicméně neřeší jen zákony, vyhlášky, nařízení, výroční zprávy, ale má významné lokálně regionální zaměření.

Moje primární zaměření je z logiky věci zdravotnické, mám tu čest být předsedou Výboru pro zdravotnictví, ale i členem Podvýboru pro sport a Stálé komise Senátu VODA – SUCHO. Členem této pracovní skupiny jsem šestým rokem, především kvůli našemu Pošumaví, Šumavě, vodním tokům a rybníkům. V tomto fóru pracují jak senátorky a senátoři, tak i odborníci

Foto Tomáš Fiala

byl udělán, myslím, v posledních letech velký progres. Bonusem byl Hoslovický mlýn v péči strakonického Muzea středního Pootaví, kde ovšem také jde o vodu.

Myslím, že jako Jihočeši se máme čím i v této oblasti pochlubit, z reakcí účastníků to vyplývalo!

MUDr. Bc. Tomáš Fiala, MBA

Zdraví a strava

Seitan - pšeničná alternativa masa

Zasvěcení vědí. Pro ty ostatní tu bylo další pokračování kurzů zdravého vaření, na kterém jsme si ukázali výrobu nejzajímavější rostlinné alternativy masa - seitanu. A to pěkně od začátku až do konce. Z pytlíku mouky ke kompletní pečení - při příležitosti 11. listopadu jak jinak než seitanové nehusy.

Domácí seitan

Ingredience: hladká pšeničná mouka

Postup přípravy: Z mouky a vody důkladně vypracujeme vláčné nelepivé těsto (přibližně 0,5 l vody na 1 kg mouky). Těsto ve velké míse zalijeme studenou vodou a vymýváme z něj hnětením škrob. Vodu během zpracovávání několikrát (3-4x) vyměníme - opatrně slijeme přes okraj mísy nebo scedíme přes cedník. Vždy tak, abychom neztráceli hmotu. První škrobový nálev můžeme odebrat pro další použití. Hmota se hnětením a postupným vymýváním začne rozpadat, později opět spojovat. Na konci zůstane kompaktní houbovitá hmota,

ze které se již další škrob nevymývá. Seitan dle další plánované úpravy rozkrájíme na menší kusy a vložíme do osoleného vývaru nebo polévky, kde vaříme 20-30 minut (dle velikosti kusů). Dále upravujeme a ochucujeme libovolně.

Nesvatomartinská seitanová nehusa

Ingredience: hotový seitan (cca 500 g), 3-4 cibule, česnek (6-8 stroužků), sůl (2-3 lžičky), sójová omáčka (2 lžíce), rostlinný olej (1/2 šálku), černé pivo (1/2 šálku), sirup z agáve nebo podobný (lžíce), celý kmín (2-3 lžičky), drcený kmín (lžička), drce-
ný pepř

Postup přípravy: Uvařený seitan pokrájíme na menší kusy nebo silné plátky. Cibuli pokrájíme na půlkolečka, česnek na plátky. Z ostatních ingrediencí připravíme marinádu (seitan do ní můžeme na několik hodin naložit). Vše smícháme na vymazaný plech nebo do zapékací misky. Pečeme při 210 °C do lehkého zhnědnutí. Několikrát promícháme.

Sladké červené zelí s řepou

Ingredience: větší cibule, červené zelí (střední hlávka), červená řepa (1-2 bulvy), sůl (cca 2 lžičky), cukr (cca 2/3 šálku), červený vinný ocet (cca 4 lžíce), skořice (lžička), menší brambora, rostlinný olej

Postup přípravy: Na oleji orestujeme dozlatova nadrobno pokrájenou cibuli. Přidáme nakrouhané zelí a nahrubo nastrouhanou řepu. Osolíme, dobře rozmícháme a několik minut restujeme.

Podlijeme menším množstvím vody a dusíme do změknutí zelí. V závěru ochutíme octem, cukrem, skořicí a zahustíme na jemno nastrouhanou bramborou. Ještě několik minut povaříme a dochutíme.

Pšeničný pudink

Ingredience: škrobový nálev z přípravy seitanu (cca 250 ml), voda (cca 250 ml), 2 banány, cukr (3-4 lžíce), kurkuma (1/2 lžičky)

Postup přípravy: Škrobový nálev naředíme vodou zhruba 1:1. Přidáme do něj banány, cukr a kurkumu (případně libovolné jiné ovoce a koření) a umixujeme dohladka. Zahříváme v hrnci za častého rozmíchávání metlou. Necháme přejít varem, vložíme do misek a vychladíme. -jj-

Foto -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Růžena Šandová, Alan Šturm, Eva Legátová, Zdeňka Skalická, Tomáš Fiala

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2025

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE